

Marzena Mruk
(Uniwersytet Śląski w Katowicach)

RYWALIZACJA IRAŃSKO-SAUDYJSKA I JEJ WPŁYW NA STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE NA BLISKIM WSCHODZIE W XXI WIEKU

ABSTRACT

IRAN-SAUDI RIVALRY AND ITS IMPACT ON INTERNATIONAL RELATIONS IN THE MIDDLE EAST IN THE 21ST CENTURY

Iran and Saudi Arabia are two Middle Eastern countries striving to become regional powers. Relations between Iran and Saudi Arabia since 1979 are based on the rivalry between Shiism and Sunni and on a different approach of states to relations with the United States. Iran's relations with Saudi Arabia are often called proxy war and have an impact on international relations in the Middle East. The interests of Tehran and Riyadh are currently clashing for example in Syria, Yemen, Bahrain, Iraq and Qatar. The deepening competition between states may in the near future turn into an armed conflict.

KEYWORDS: Iran, Saudi Arabia, Middle East, competition.

Iran i Arabia Saudyjska to dwa państwa aspirujące do uzyskania miana mocarstwa regionalnego na Bliskim Wschodzie. Od kilku lat można zaobserwować wzrastające napięcie na linii Rijad-Teheran, które determinuje sytuację w całym regionie, a także ma wpływ na globalny system bezpieczeństwa. Państwa te weszły w nową fazę stosunków w XXI wieku i często relacje między Iranem a Królestwem są nazywane mianem nowej Zimnej Wojny na Bliskim Wschodzie, przy czym państwa te nie dążą do bezpośredniego militarne starcia, w który byłyby zaangażowane nie

tylko one, ale także inne podmioty stosunków międzynarodowych, zarówno te z Bliskiego Wschodu jak i mocarstwa globalne. Aby zrozumieć napięcie między Teheranem i Rijadem, należy przeanalizować uwarunkowania i przejawy rywalizacji Iranu i Arabii Saudyjskiej na przykładzie Bahrajnu, Syrii i Jemenu.

Uwarunkowania oraz zarys historyczny rywalizacji irańsko-saudyjskiej

Współczesną rywalizację irańsko-saudyjską należy rozpatrywać pod względem polityczno-społecznym oraz historycznym, ponieważ zmiany zachodzące w Królestwie, jak i w Iranie determinują ich politykę zagraniczną oraz ambicje mocarstwowe.

Królestwo Arabii Saudyjskiej jest państwem arabskim i sunnickim, opartym na wahhabizmie. Państwo to nie posiada konstytucji, ponieważ najważniejsze prawo stanowi *Koran* i *sunna*. Za akt o randze konstytucyjnej uznaje się ustawę *Podstawowe prawo o sprawowaniu rządów* z 2 marca 1992 r., która wraz z *Prawem prowincji*, *Prawem o Radzie Ministrów* oraz *Prawem o Radzie Konsultacyjnej* tworzy konstytucyjne podstawy ustroju Królestwa¹. Król jest uważany za propagatora woli Boga na ziemi w kwestiach doczesnych i politycznych oraz interpretuje prawo boskie we współpracy z alimami. Królestwo jest ojczyzną islamu, do której co roku przybywają miliony wiernych, a każdy kolejny monarcha określany jest mianem Obrońcy Dwóch Świątych Meczetów. Alimowie czuwają nad przestrzeganiem restrykcyjnych zasad moralnych za pomocą policji religijnej oraz sprawują pieczę nad świątynią *Al-Kaba* w Mekce². Jednak pozycja monarchii saudyjskiej z każdym rokiem maleje. Coraz częściej widzialne są podobieństwa między dynastią Saudów a Iranem rządonym przez szacha. Arabia Saudyjska podobnie jak Iran pod panowaniem szacha jest monarchią autorytarną, której głównym dochodem są fundusze uzyskane z handlu ropą³. Na niekorzyść dynastii Al-Saud przemawia

1 G. Małachowski, *System konstytucyjny Arabii Saudyjskiej*, Warszawa 2011, s. 23.

2 K. Czajkowska, A. Diawol-Sitko, *Systemy polityczne wybranych państw Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2012, s. 240–241.

3 M.T. Klare, *Krew i nafta. Niebezpieczeństwa i konsekwencje rosnącej zależności Ameryki od importowanej ropy naftowej*, Warszawa 2004, s. 100–102.

brak genealogicznego związku z prorokiem Mahometem lub którymś z dawnych rodów kalifackich, co nie stanowi atutu w rękach Saudów, w przeciwieństwie do innych bliskowschodnich monarchii. Konserwatywne społeczeństwo w Arabii Saudyjskiej zarzuca monarchii, że ta nie wywiązuje się z ideologicznych założeń wahhabizmu i nie koncentruje się na szerzeniu tej wersji islamu na świecie⁴.

Islamska Republika Iranu powstała w 1979 r. po rewolucji islamskiej i jest spadkobierczynią starożytniej Persji, co wpływa na poczucie wyższości Persów nad Arabami, w szczególności nad Saudyjczykami. Koncepcja polityki Iranu w percepcji ajatollaha Chomeiniego była oparta na założeniu „*Ani Wschód, ani Zachód*”⁵, co wiązało się z zerwaniem stosunków dyplomatycznych ze Stanami Zjednoczonymi i odejściem od współpracy z państwami arabskimi i podjęciem próby narzucenia im rewolucji islamskiej na wzór irański. Od czasu rewolucji, system polityczny Iranu oparty jest na władzy Najwyższego Przywódcy, co jest uwarunkowane tym, że szyici uznają dwunastu imamów i wierzą, że dwunasty imam nadal żyje i znajduje się w ukryciu i powróci w odpowiednim czasie, w celu zaprowadzenia ładu bożego⁶. W czasie nieobecności dwunastego imama władza w państwie należy i spoczywa na sprawiedliwym i pobożnym prawniku muzułmańskim⁷.

Stosunki dyplomatyczne między Iranem a Arabią Saudyjską zapoczątkowane zostały w 1929 r., kiedy to doszło do podpisania irańsko-saudyjskiego Traktatu Przyjaźni, jednakże same relacje Irańczyków z Arabami sięgają arabskiej inwazji na Persję w VII wieku, która trwała 150 lat. Do czasu rewolucji islamskiej w Iranie, Teheran i Rijad utrzymywały względnie dobre relacje, co było uzasadnione strategicznym sojuszem ze Stanami Zjednoczonymi. W latach 70. XX wieku amerykańska administracja oparła swoją politykę wobec Iranu i Arabii Saudyjskiej na

4 B. Wróblewski, *Przyczyny politycznej stabilności monarchii arabskich – kwestia legalizmu władzy na Bliskim Wschodzie*, [w:] *Współczesna polityka bezpieczeństwa. Aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, P. Grata, M. Delong, P. Korzeniowski (red.), Rzeszów 2016, s. 213–214.

5 P. Kwiatkiewicz, *Polityczna rywalizacja między Iranem a Arabią Saudyjską w Iraku – wybrane aspekty*, [w:] *Bliski Wschód na rozdrożu*, J. Marszałek-Kawa, H.A. Jam-sheer (red.), Toruń 2016, s. 124.

6 M. Składankowa, *Iran – między świadomością religijną a narodową*, [w:] *W kręgu religii krajów pozaeuropejskich*, A. Mrozek-Dumanowska (red.), Warszawa 1985, s. 262.

7 M. Stolarczyk, *Iran. Państwo i religia*, Warszawa 2015, s. 118.

koncepcji bliźniaczych filarów (*Twin-Pillar Policy*). Zakładała ona rozszerzenie współpracy między państwami w zakresie obrony przed ekspansją komunizmu w regionie Zatoki Perskiej. Mimo sceptycznego podejścia Arabii Saudyjskiej do tej koncepcji polityki zagranicznej USA, polityka bliźniaczych filarów obowiązywała do końca lat 70⁸.

Rewolucja islamska w Iranie i powstanie rządu teokratycznego w Teheranie wpłynęły na pogorszenie relacji z Arabią Saudyjską. Ajatollah Chomeini i zwolennicy rewolucji uważali dynastię Al-Saud za uzurpatorów oraz dostawców ropy naftowej dla Stanów Zjednoczonych w zamian za ochronę militarną dla zacoфанego społeczeństwa saudyjskiego⁹. Władze w Rijadzie obawiały się natomiast antyzachodnich i antysaudyjskich wystąpień szyitów, którzy po rewolucji uznali Chomeiniego za jedyne go do zaakceptowania przywódcę politycznego i moralnego¹⁰.

25 maja 1981 r. w odpowiedzi na rewolucję islamską i wojnę iracko-irańską, Arabia Saudyjska wraz z innymi monarchiami Zatoki Perskiej powołała do życia Radę Współpracy Zatoki Perskiej (*Gulf Cooperation Council, GCC*). Rząd w Teheranie niechętnie opowiadał się za nowo powstałą formą współpracy. Iran określił GCC „(...) sojuszem militarnym kierowanym przez koła imperialistyczne (...) zbliżone do NATO”¹¹.

Po zakończeniu wojny iracko-irańskiej i śmierci ajatollaha Chomejniego w 1989 r. nastąpiła odwilż w relacjach między Rijadem i Teheranem. Trend ten został wzmocniony wyborem Alego Akbara Haszemi Rafsandżaniego na stanowisko prezydenta Iranu. Podstawowym celem polityki zagranicznej Rafsandżaniego w latach 1989–1997 była rezygnacja z eksportu rewolucji islamskiej, co przyczyniło się w 1991 r. do wznowienia stosunków dyplomatycznych na linii Teheran-Rijad. Natomiast w 1993 r. król Chalid zapowiedział objęcie saudyjskich szyitów opieką państwa oraz ogłosił amnestię dla szyickich więźniów¹². Prezydentura Mohammada Chatamiego to także okres odwilży w relacjach Iranu z państwami arabskimi, czego przykładem jest poprawa relacji z Arabią

8 W. Szymborski, *Zatoka Perska – problemy stabilizacji*, Bydgoszcz 1999, s. 46–47.

9 G. Kepel, *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*, Warszawa 2003, s. 119.

10 W. Szymborski, *Rada Współpracy Zatoki*, „Sprawy Międzynarodowe” 1984, nr 5, s. 91.

11 W. Szymborski, *Zatoka Perska...*, *op. cit.*, s. 81.

12 W. Grabowski, *Fundamentalizm muzułmański na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2013, s. 104.

Saudyjską, Egiptem oraz Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi¹³. Chatai był także pierwszy irańskim politykiem składającym oficjalną wizytę w Królestwie.

W 2005 r. w Iranie i Arabii Saudyjskiej doszło do zmiany na szczytach władzy. Wybory prezydenckie w Iranie wygrał konserwatywny Mahmud Ahmadineżad, natomiast na saudyjski tron wstąpił król Abdullah. Od tamtego czasu można było zaobserwować wzrastającą rywalizację między państwami, na którą znaczący wpływ miały nie tylko kontrowersyjne wypowiedzi irańskiego prezydenta, ale także wydarzenia Arabskiej Wiosny, która uwidoczniła antagonizmy pomiędzy Teheranem a Rijadem.

Do chwilowego polepszenia relacji irańsko-saudyjskich doszło na przełomie 2006 i 2007 r., kiedy to Stany Zjednoczone pod presją izraelskiego lobby, rozpoczęły działania zmierzające do zmuszenia Iranu do zaprzestania badań nad programem nuklearnym. W reakcji na zbliżenie USA i Izraela, król Abdullah odwołał oficjalną wizytę w Stanach Zjednoczonych oraz zaprosił do Rijadu irańskiego prezydenta, Mahmuda Ahmadineżada. W wyniku narastającego napięcia, Rijad zdecydował się na zbliżenie z Teheranem w celu ukazania Waszyngtonowi, że musi on brać pod uwagę zdanie innych sojuszników na Bliskim Wschodzie, a nie skupiać się wyłącznie na kwestii izraelskiej¹⁴.

Irańskie ambicje nuklearne stanowią współcześnie jeden z największych problemów w relacjach z Rijadem. W 2010 r. doszło do cyberataku na irańskie zakłady nuklearne w Natanz i Bushehr, za co winą obarczono Stany Zjednoczone i Izrael. W odpowiedzi na ataki, Iran dokonał atak na komputery *Saudi ARAMCO* w Arabii Saudyjskiej co stanowiło zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego USA, będących uzależnionych od saudyjskiej ropy naftowej¹⁵. Prace nad programem nuklearnym przez Iran skutkowały także utworzeniem antyirańskiej koalicji amerykańsko-arabskiej¹⁶. Rijad został oskarżony przez Teheran o prowadzenie proamerykańskiej i proizraelskiej polityki. Władze Arabii Saudyjskiej nie

13 B. Rahimi, *Managing the Islamic Republic. Governance in post-revolutionary Iran*, [w:] *Governance in the Middle East and North Africa: a handbook*, Abbas Kadmin (red.), Nowy Jork 2013, s. 213.

14 J.J. Mearsheimer, S.M. Walt, *Lobby izraelskie w USA*, Warszawa 2011, s. 334.

15 M. Lakomy, *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar rywalizacji i współpracy państw*, Katowice 2015, s. 266–272.

16 J. Zdanowski, *Stosunki międzynarodowe na Bliskim Wschodzie w XX wieku*, Kraków 2012, s. 383.

były zwolennikami możliwego przyszłego porozumienia Iranu z USA, ponieważ poprawa relacji Waszyngtonu i Teheranu mogłaby przyczynić się do utraty strategicznego partnerstwa władz saudyjskich i amerykańskich¹⁷. Iran z kolei został posądzony przez Stany Zjednoczone o działania mające na celu szkodę arabskich sojuszników Waszyngtonu¹⁸.

Podpisanie 14 lipca 2015 r. przez Iran i grupę P5+1 porozumienia nuklearnego wpłynęło na zwiększenie poczucia zagrożenia militarnego przez Arabię Saudyjską. Porozumienie wzbudziło nieufność Rijadu wobec Waszyngtonu jako sojusznika mającego zapewnić bezpieczeństwo Królestwu. Barack Obama podczas szczytu USA – GCC, który został zbojkotowany przez większość państw Zatoki Perskiej, w tym Arabię Saudyjską¹⁹, zapewnił, że w przypadku niebezpieczeństwa z zewnątrz będzie bronić swoich sojuszników w regionie i zapowiedział działania mające na celu zmniejszenie rosnących wpływów Teheranu na Bliskim Wschodzie²⁰. Arabia Saudyjska wraz z innymi państwami GCC w obawie przed irańskim atakiem rakietowym, rozpoczęła działania dążące do stworzenia systemu obrony lotniczej oraz systemu obrony przeciwrakietowej.

W styczniu 2016 r. doszło do poważnego kryzysu na linii Teheran-Rijad, kiedy to w Arabii Saudyjskiej doszło do skazania 47 osób podejrzanych o terroryzm na karę śmierci, w tym szyckiego duchownego Nimra al-Nimra. Doszło wówczas do zamieszek na ulicach Teheranu, kiedy to demonstranci dokonali podpalenia ambasady Arabii Saudyjskiej, w wyniku czego Arabia Saudyjska, Sudan oraz Bahrajn zerwały stosunki dyplomatyczne z Teheranem²¹, natomiast Zjednoczone Emiraty Arabskie obniżyły rangę tych stosunków. Konflikt na linii Rijad-Teheran

17 A. Malantowicz, *Pusta retoryka czy realne zagrożenie? Państwa arabskie a perspektywa nuklearyzacji Iranu*, [w:] *Stabilizacja czy destabilizacja? Społeczność międzynarodowa wobec programu nuklearnego Iranu*, A. Malantowicz, Ł. Smalec (red.), Warszawa 2014, s. 149.

18 P. Lipold, *Zagrożenie terrorem nuklearnym w polityce zagranicznej Iranu i Korei Północnej: studium przypadku*, Wrocław 2012, s. 69.

19 L. Pastusiak, *Kontynuacja i zmiana. Polityka zagraniczna prezydentów Stanów Zjednoczonych od Waszyngtona do Obamy*, Warszawa 2016, s. 553–555.

20 M. Hyra, *Działalność Arabii Saudyjskiej w obliczu irańskiego zagrożenia*, [w:] *Bliski Wschód w procesie przemian. Tom 1*, A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka (red.), Toruń 2014, s. 236.

21 P. Osiewicz, *Bliskowschodni wymiar polityki zagranicznej Islamskiej Republiki Iranu*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w regionie Bliskiego Wschodu. Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne*, P. Osiewicz (red.), Warszawa 2016, s. 223.

to pierwszy tak otwarty spór między Arabią Saudyjską a Iranem. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku sporu z Iranem, wieloletni sojusz rodziny Al-Saud z Waszyngtonem zaczął się kruszyć. W odpowiedzi na kryzys irańsko-saudyjski, administracja Obamy stwierdziła, że USA będą dążyć do zaprzestania starć dyplomatycznych między stronami oraz będą dążyć drogą dyplomatyczną by napięcie między Iranem a Arabią Saudyjską nie przerodziło się w otwarty konflikt zbrojny²². Minister Obrony Arabii Saudyjskiej, Mohammed bin Salman Al-Saud zapowiedział, że konflikt między Iranem a Arabią Saudyjską nie jest możliwy, ponieważ stanowiłby on początek katastrofy dla Bliskiego Wschodu²³.

Rywalizacja irańsko-saudyjska na Bliskim Wschodzie – studium przypadku

Bahrajn

Mała wyspa jaką jest Bahrajn wydaje się nieistotnym podmiotem stosunków międzynarodowych, jednak z perspektywy Rijadu i Teheranu, kraj ten ma strategiczne dla rywalizacji szyicko-sunnickiej, która zdominowała obecną sytuację społeczno-polityczną na Bliskim Wschodzie.

Królestwo Bahrajnu, mimo iż jest państwem szyickim, jest rządzony przez sunnicką dynastię Al-Chalifa, która stara się powstrzymać wystąpienia szyitów dążących do otrzymania większych praw²⁴. Iran rościł sobie prawa do Bahrajnu, ponieważ do 1782 r. stanowił on prowincję Iranu. Bahrajn stanowił także największe skupisko sił amerykańskich w Zatoce Perzkiej²⁵, co warunkuje także zaangażowanie USA w sytuację w Bahrajnie.

22 M. Sohail, *The United States and the Issue of Iran-Saudi Arabia Rivalry*, <http://www.e-ir.info/2016/01/20/the-united-states-and-the-issue-of-iran-saudi-arabia-rivalry/> (dostęp: 20.01.2018).

23 *Następca tronu uspokaja: wojny saudyjsko-irańskiej nie będzie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/muhammad-bin-salman-wojny-saudyjsko-iranskiej-nie-bedzie,608852.html> (dostęp: 20.01.2018).

24 Według szyitów, dynastia Al-Chalifa jest uznawana za najeźdźców, którzy zniszczyli pierwotną kulturę ludności w Bahrajnie, czyli szyitów, M. Karolak, *Relacje sunnicko-szyickie w kontekście liberalizacji politycznej Bahrajnu*, „Studia Bliskowschodnie” 2011, nr 1, s. 121.

25 T. Otłowski, *Iran – nowe mocarstwo na Bliskim Wschodzie?*, „Analizy i raporty” 2007, nr 3, s. 22.

Waszyngtonowi także zależy na tym, by utrzymać przy władzy króla z dynastii Al-Chalifa, co powstrzymałoby aspiracje Iranu do ingerencji w sprawy wewnętrzne amerykańskich sojuszników w Zatoce Perskiej. Przejęcie władzy w Bahrajnie przez szyitów byłoby dla Iranu dodatkowym impulsem dla dalszego hamowania *Pax Americana* w regionie²⁶.

Zaognienie sytuacji w 2011 r., kiedy doszło do wystąpień szyitów, a w konsekwencji do Perłowej Rewolucji, spowodowało, że władze w Manamie oskarżyły Teheran o ingerowanie w sprawy wewnętrzne innego państwa i wezwały państwa członkowskie Rady Współpracy Zatoki do interwencji zbrojnej w oparciu o *casus federis* Układu o wspólnej obronie z 2001 r. Sił Tarczy Półwyspu (*Peninsula Shield Force*) w celu zaprowadzenia porządku w Bahrajnie. Iran zaprzeczył jakoby miał cokolwiek wspólnego z wystąpieniami szyitów w Bahrajnie i oskarżył Stany Zjednoczone o inscenizację demonstracji w Bahrajnie: „(...) tego rodzaju nieuzasadnione twierdzenia powielają tylko, bo bahrańsku, absurdalny scenariusz wymyślony przez Stany Zjednoczone (...)”²⁷. Paradoksalnie, Waszyngton który stanowi jednego z najbardziej kluczowych sojuszników dynastii Al-Chalifa, zaprzeczył jakoby Iran miał cokolwiek wspólnego z wydarzeniami w Bahrajnie w 2011 r.²⁸

Królestwo Bahrajnu ma strategiczne znaczenie dla rządu w Rijadzie, jak i Teheranie. W Bahrajnie 80% społeczeństwa stanowią szyici, co stanowi zagrożenie dla Arabii Saudyjskiej, ponieważ Rijad obawia się, że w przypadku przejścia władzy w Manamie przez wspieranych przez Teheran szyitów, mogłoby dojść do efektu *spill over*, czyli przelania się szyickich wystąpień do Prowincji Wschodniej. W celu opanowania sytuacji w Bahrajnie, król Hamad bin Isa Al-Chalifa wezwał Arabię Saudyjską, w ramach Rady Współpracy Zatoki do interwencji zbrojnej. Interwencja wojsk państw saudyjskich oraz sił policyjnych Zjednoczonych Emiratów Arabskich przyczyniła się do utrzymania wewnętrznej stabilności Królestwa Bahrajnu. Należy jednak zwrócić uwagę na brak amerykańskiego zaangażowania oraz reakcji na militarną operację rządu Saudów

26 A. Miarka, *Irański program atomowy i jego znaczenie dla bezpieczeństwa Bliskiego Wschodu*, [w:] *Asymetryczne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, T. Szczurek (red.), Warszawa 2014, s. 77–78.

27 G. Tokarz, *Perłowa rewolucja w Bahrajnie*, [w:] *Fale Tunisi: kontestacja arabska w latach 2011–2013*, R. Potocki, M. Piskorski, W. Hładkiewicz (red.), Warszawa 2014, s. 106.

28 A. Malantowicz, *Pusta retoryka czy...*, *op. cit.*, s. 151.

w Bahrajnie, w którym znajduje się dowództwo amerykańskich sił zbrojnych w Zatoce²⁹. Waszyngton w stosunku do wystąpień Bahrajnie nie zabrał żadnego stanowiska oraz nie potępił krwawego stłumienia wystąpień. Barack Obama nie apelował wówczas do społeczności międzynarodowej o nałożenie sankcji na Bahrajn i Arabię Saudyjską, jak to miało miejsce podczas innych sporów i konfliktów na Bliskim Wschodzie³⁰.

Po zdławieniu rewolucji w Bahrajnie przez siły GCC, kraj ten nadal pozostaje pod wpływami Saudów. Od 2011 r. na wyspie można zaobserwować takie sytuacje jak zwolnienia szyitów z pracy, niszczenie szyickich miejsc kultu czy aresztowania pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Iranu³¹. Rewolucja w Bahrajnie to także przykład tego, że rząd w Rijadzie jest w stanie posunąć się do rozwiązań siłowych w imię obrony własnych interesów i rywalizacji z Iranem.

Syria

Wojna domowa w Syrii stanowi kolejny przykład *proxy war* między Teheranem a Rijadem³², w którym należy przeanalizować podłoże zaangażowania oraz działania podejmowane przez oba państwa w stosunku do konfliktu syryjskiego.

Relacje Iranu i Syrii od kilkadziesiąt lat stanowią równowagę dla zagrożenia płynącego dla obu państw ze strony Izraela, Iraku oraz Stanów Zjednoczonych, które nie popierają zarówno rządu irańskiego, jak

²⁹ K. Czornik, *Rola hard power w polityce zagranicznej Arabii Saudyjskiej w XXI wieku na przykładzie Bahrajnu i Jemenu*, [w:] *Konflikty zbrojne na Ukrainie i Bliskim Wschodzie: nowe wyzwania dla międzynarodowego bezpieczeństwa*, M. Mróz (red.), Wrocław 2015, s. 167–171.

³⁰ M. Habowski, *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w trakcie prezydentury Baracka Obamy*, [w:] *Konflikty zbrojne na Ukrainie i Bliskim Wschodzie: nowe wyzwania dla międzynarodowego bezpieczeństwa*, M. Mróz (red.), Wrocław 2015, s. 215.

³¹ M. Grzywna, *Bliskowschodnia rywalizacja Iranu i Arabii Saudyjskiej. Część I: Bahrajn*, <http://www.politykaglobalna.pl/2012/05/bliskowschodnia-rywalizacja-iranu-i-arabii-saudyjskiej-czesc-i-bahrajn/> (dostęp: 20.01.2018).

³² Oprócz zaangażowania Iranu i Arabii Saudyjskiej w wojnę domową w Syrii, można zaobserwować, że państwo to jest miejscem, w którym krzyżują się interesy takich państw jak: Katar, Turcja, Stany Zjednoczone czy Federacja Rosyjska. Dodatkowo na terenie Syrii funkcjonuje kilkadziesiąt frakcji opozycyjnych oraz organizacji o charakterze terrorystycznym, M. Lakomy, *Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania wojny domowej w Syrii*, „Studia Polityczne” 2013, nr 31, s. 218–245.

i syryjskiego. Sojusz irańsko-syryjski często jest odbierany bardziej jako konieczność, niż własny wybór władz w Damaszku. Odejście Jordanii i Egiptu do strefy wpływów Stanów Zjednoczonych przyczyniło się do podjęcia przez Syrię współpracy politycznej, gospodarczej i militarnej z Teheranem³³. Dla Iranu utrzymanie przy władzy alawickiego Baszara al-Asada ma znaczenie strategiczne dla bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie i stanowi podstawę do stworzenia w regionie tzw. szyickiego półksiężyca³⁴. Głównym celem władz irańskich jest niedopuszczenie do powołania w Damaszku proamerykańskiego i proizraelskiego rządu³⁵. Natomiast sam konflikt w Syrii jest odbierany przez Iran jako cyniczny akt ze strony Stanów Zjednoczonych i Izraela³⁶.

Aktywność Arabii Saudyjskiej w konflikcie syryjskim oparta jest na dwóch poziomach: religijnym i geopolitycznym, które są ze sobą ściśle związane. Królestwo jako państwo sunnickie oparte na prawie szariat, stoi w opozycji do rządu w Damaszku, który jest świeckim reżimem, a sam Baszar Al-Asad jest alawitą, co stanowi bezpośrednią przesłankę do stworzenia opozycji antysyryjskiej przez Arabię Saudyjską. Wielu wahhabickich teologów w Arabii Saudyjskiej nawoływało do rozpoczęcia dżihadu przeciwko heretykom za jakich uznają syryjskich alawitów³⁷. Rząd w Damaszku ponadto jest wspierany przez Teheran, a więc zwycięstwo Al-Asada oznaczałoby zdobycie dominacji szyickiego Iranu, na co Rijad nie chce pozwolić³⁸. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż przed saudyjskim zaangażowaniem w Syrii stoi wiele problemów, takich jak brak bezpośredniego sąsiedztwa z Syrią, czy też rozdrobnienie frakcji rebelianckich walczących w konflikcie syryjskim. Ugrupowania te mają różnych sponsorów

33 M. Milczanowski, Z. Sawicka, *Dwa odcienie rewolucji arabskiej: Egipt i Syria*, Oświęcim 2013, s. 110.

34 P. Osiewicz, *Stosunki turecko-irańskie a Arabska Wiosna: strategiczna głębia vs. siódma fama idealizmu?*, [w:] *Bliski Wschód w XXI wieku: polityka, społeczeństwo, zmiana*, J. Marszałek – Kawa, J. Piechowiak-Lamparska (red.), Toruń 2014, s. 176–177.

35 A. Dzisiów-Szuszczkiewicz, *Regionalna rywalizacja o Syrię*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr II, s. 95.

36 A. Dzisiów – Szuszczkiewicz, „*Arabska Wiosna*” – sukces czy porażka polityki Iranu?, „Prawo i Polityka” 2012, Tom 4, s. 129–130.

37 M. Balcerzak, *Przebieg wielkiej rewolucji ludów arabskich na przykładzie: Tunezji, Egiptu, Libii i Syrii*, [w:] *Middle East and North Africa: MENA źródłem szans i zagrożeń bezpieczeństwa*, J. Treska (red.), Gdynia 2012, s. 297.

38 M. Münnich, *Syria wiosną 2015. Spojrzenie niepoprawne politycznie*, Lublin 2015, s. 54–55.

i są związane z kilkoma aktorami zewnętrznymi, takimi jak Stany Zjednoczone, Katar i Turcja, przez co Rijad nie może mieć wpływu na wszystkie frakcje sunnickie biorące udział w konflikcie³⁹. Głównym celem Rijadu jest obalenie reżimu Al-Assada i rządów alawitów oraz szyitów, a tym samym na stworzenie rządu sunnickiego, który odszedłby od sojuszu z Teheranem i *Hezbollahem* na rzecz współpracy z Rijadem⁴⁰.

W początkowej fazie konfliktu, Rijad działał aktywnie w sprawie Syrii na arenie międzynarodowej. Arabia Saudyjska wzywała Baszara Al-Asada do oddania władzy, co zostało zignorowane przez syryjskiego przywódcę, w wyniku czego Rijad stał się inicjatorem zawieszenia Damaszku w prawach członka w Lidze Państw Arabskich⁴¹. 15 grudnia 2015 r. Arabia Saudyjska utworzyła islamską koalicję antyterrorystyczną składającą się z 34 państw muzułmańskich. Saudyjski Minister Obrony, Mohammed bin Salman Al-Saud stwierdził, że koalicja powstała w celu zwalczania terroryzmu w Syrii i Iraku⁴². Tworząc koalicję przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu w Syrii, Rijad chciał mieć większy wpływ na to co się dzieje w regionie i tym samym stać się liderem świata muzułmańskiego. Teheran dostarcza natomiast pomocy militarnej siłom rządowym w Syrii drogą powietrzną przez Irak⁴³. Iran oprócz broni wysyła także bojowników z libańskiego *Hezbollahu*, szyickie milicje z Iraku oraz oficerów Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej⁴⁴. Dostarczanie uzbrojenia przez obie strony do Syrii przyniosła wymierny skutek, ponieważ znaczna część uzbrojenia trafiła w ręce dżihadystów oraz innych grup terrorystycznych.

Wojna w Syrii determinuje także sytuację na Bliskim Wschodzie i przyczynia się wzrastającej rywalizacji między Rijadem a Teheranem, czy odsuwa w czasie rozwiązanie problemu konfliktu arabsko-izraelskiego.

39 *Ibidem*, s. 57.

40 D. Michalik, *Potęga kluczowych aktorów zaangażowanych w konflikt syryjski*, [w:] *Potęgomietria. Tom 2*, M. Sulek (red.), Warszawa 2015, s. 49–50.

41 M. Hyra, *Zaangażowanie Arabii Saudyjskiej w aktualne konflikty na Bliskim Wschodzie – przyczyny i perspektywy*, „Przegląd Geopolityczny” 2016, nr 17, s. 52–53.

42 S. Wojciechowski, *Terroryzm – stare i nowe dylematy*, „Rocznik Strategiczny 2015/2016” 2016, s. 409.

43 Iran chcąc dostarczyć pomoc dla reżimu w Damaszku mógłby alternatywne trasy lotów, ale musiałyby one przebiegać nad terytoriami państw sojuszniczych USA, czyli Arabii Saudyjskiej lub Turcji. Irak natomiast ignoruje starania amerykańskiej dyplomacji, która naciska na Bagdad, by ten zamknął swoją przestrzeń powietrzną dla lotnictwa irańskiego, D. Michalik, *Potęga kluczowych aktorów...*, *op. cit.*, s. 45.

44 M. Münnich, *Syria wiosną...*, *op. cit.*, s. 60.

Jemen

Jemen jest jednym z najbiedniejszych państw świata, w którym z jednej strony występują konflikty na tle wyznaniowym między szyitami a sunnitami, a z drugiej za czynnik destabilizujący uznaje się tendencje separatystyczne na południu państwa oraz aktywność *Al-Kaidy* Półwyspu Arabskiego. W konflikcie w Jemenie ważną rolę odgrywają szyiscy bojownicy Huti wspierani przez rząd w Teheranie. Bojownicy sprzeciwiają się wpływowi USA w regionie, za głównych wrogów uznają Izrael, sunnicką *Al-Kaidę* oraz Arabię Saudyjską⁴⁵.

Iran wielokrotnie był oskarżany o ingerencję w sprawy wewnętrzne Jemenu, argumentując ten fakt tym że, jest to kolejny element rywalizacji, nie tylko irańsko-saudyjskiej, ale przede wszystkim irańsko-amerykańskiej w regionie, a Iran nie mogąc sobie pozwolić na otwartą konfrontację z USA, próbuje zmniejszyć hegemonię Waszyngtonu angażując się w kolejne konflikty w regionie⁴⁶. Teheran będąc sojusznikiem Huti, dąży do tego, by jak najbardziej zaangażować w konflikt jemeński Arabię Saudyjską, tym samym odciągając ją od działań zbrojnych w Syrii. Iran wspiera szyitów jemeńskich także poprzez zaangażowanie *Hezbollahu* w działania zbrojne, co było wielokrotnie potwierdzone przez wywiad izraelski oraz saudyjski. Oprócz wsparcia finansowego i militarnego, Iran rozpoczął także działania propagandowe w Jemenie, otwierając w Bejrucie arabskojęzyczny kanał *al-Maseera*, który przekazywał antyamerykańskie, antyrządowe oraz antysaudyjskie informacje propagandowe⁴⁷. Zakulisowa obecność Iranu w konflikcie jemeńskim w połączeniu z ambicjami nuklearnymi Teheranu stanowi realny problem dla bezpieczeństwa w regionie Zatoki Perskiej⁴⁸. W przypadku konfliktu w Jemenie, Rijadowi zależy na tym, by szyicka rebelia nie rozprzestrzeniła się na terytorium pozostałych państw regionu i nie przyczyniła się do destabilizacji sytuacji wewnętrznej państw Bliskiego Wschodu⁴⁹.

45 K. Czornik, *Rola hard power w polityce...*, *op. cit.*, s. 172–174.

46 R. Ożarowski, *Szyicka rebelia w Jemenie (2004–2010) i jej implikacje dla regionu Bliskiego Wschodu*, „Bliski Wschód: społeczeństwo-polityka-tradycje” 2010, nr 7, s. 63.

47 M. Brylew, *Ansar Allah – jemeński Hezbollah?*, [w:] *Bliski Wschód na rozdrożu*, J. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer (red.), Toruń 2016, s. 144.

48 J. Raubo, *Jemen – zapomniany aktor Arabskiej Wiosny*, „Przegląd Politologiczny” 2014, nr 1, s. 346.

49 R. Ożarowski, *Szyicka rebelia w Jemenie (2004–2010)...*, *op. cit.*, s. 65.

Za politykę Arabii Saudyjskiej wobec Jemenu odpowiedzialny Mohammed bin Salman Al-Saud⁵⁰. Saudyjska interwencja rozpoczęła się w nocy z 25 na 26 marca 2015 r., kiedy to lotnictwo Arabii Saudyjskiej wraz z koalicją państw muzułmańskich rozpoczęło naloty na pozycje Huti. Wsparciem dla operacji Rijadu były informacje wywiadowcze dostarczone przez USA oraz stacjonujące w regionie okręty *US Navy*⁵¹. Pierwsza faza operacji Decydująca Burza (*Decisive Storm*) trwała 7 tygodni, po czym Rijad ogłosił rozejm, który trwał niespełna tydzień, po czym rozpoczęły się kolejne naloty, przyjmując tym razem kryptonim Przywrócić Nadzieję (*Restoring Hope*)⁵². Działania zbrojne prowadzone przez Arabię Saudyjską według raportów *Amnesty International* oraz *Human Rights Watch* noszą znamiona zbrodni na ludności cywilnej, a także przyczyniły się do złamania międzynarodowego prawa humanitarnego poprzez stosowanie między innymi bomb kasetowych, niszczenie szpitali, szkół i innych miejsc, gdzie nie znajdowała się infrastruktura wojskowa⁵³. Saudyjska interwencja w Jemenie miała dwa cele: po pierwsze, miała ograniczyć rosnące wpływy Iranu tuż przy granicach Królestwa, a po drugie, miała pokazać, przede wszystkim administracji w Waszyngtonie, kto jest liderem w świecie arabskim⁵⁴. Arabia Saudyjska dokonując interwencji zbrojnej w Jemenie udowodniła tym samym, że w celu utrzymania swoich wpływów jest w stanie wykorzystać siłę militarną.

Skomplikowana sytuacja wewnętrzna w Jemenie powoduje, że coraz częściej w debacie międzynarodowej pojawia się obawa przed tzw. afganizacją konfliktu jemeńskiego. Rywalizacja Iranu i Arabii Saudyjskiej w Jemenie przyczynia się do dalszej destabilizacji na Półwyspie Arabskim oraz do katastrofy humanitarnej w Jemenie, która w najbliższym czasie może skutkować upadkiem państwa jemeńskiego.

50 Interwencja w Jemenie spowodowała, że Mohammed bin Salman Al-Saud awansował w sukcesji do saudyjskiego tronu. Przyjmuje się, że wojna w Jemenie stanowi element wewnętrznej walki w rodzie Saudów o objęcie tronu po królu Salmanie, M. Hyra, *Polityka zagraniczna Królestwa Arabii Saudyjskiej*, „Przegląd Geopolityczny” 2015, Tom 13, s. 58.

51 J. Raubo, *Jemeński dramat bez wyjścia*, <http://www.defence24.pl/app.php/229807/jemeński-dramat-bez-wyjścia> (dostęp: 20.01.2018).

52 M. Hyra, *Polityka zagraniczna...*, *op. cit.*, s. 129–130.

53 B. Balcerowicz, K. Pronińska, *Konflikty zbrojne w 2015 r. Rola ugrupowań dżibady stycznych i zewnętrznych interwencji w konfliktach Bliskiego Wschodu i Afryki*, „Rocznik Strategiczny 2015/2016” 2016, s. 135.

54 M. Münnich, *Syria wiosną...*, *op. cit.*, s. 57.

Wnioski

Rywalizacja Iranu i Arabii Saudyjskiej oprócz Bahrajnu, Syrii i Jemenu ma miejsce także w pozostałych państwach regionu: Iraku, Libanie, czy w ostatnim czasie w Katarze. Coraz większe ambicje mocarstwowe Teheranu i Rijadu przyczyniają się do destabilizacji sytuacji wewnątrz państw objętych rywalizacją.

Można jednak zauważyć, że Iran i Arabię Saudyjską powinno łączyć jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, jakim jest tzw. Państwo Islamskie. Organizacja terrorystyczna wielokrotnie podkreślała swoją niechęć wobec dynastii Saudów oraz wzywała do dżihadu przeciwko szyickiemu Iranowi. Problemem jest jednak brak spójnego podejścia władz w Teheranie i Rijadzie do kwestii samozwańczego kalifatu. Szczególnie działania Królestwo wobec tzw. Państwa Islamskiego są odbierane dwojako, ponieważ z jednej strony Arabia Saudyjska wspiera działania mające na celu walkę z tzw. Państwem Islamskim, które wielokrotnie zapowiadało obalenie rodziny Saudów oraz zniszczenie Mekki i Medyny, ale drugiej strony Rijad nie sprzeciwia się działaniom Państwa Islamskiego skierowanym przeciwko szyitom⁵⁵

Pogłębiająca się rywalizacja między Iranem a Arabią Saudyjską tak szybko się jednak nie zakończy, tylko w dalszym stopniu będzie determinować sytuację nie tylko w Zatoce Perskiej i na Bliskim Wschodzie, ale w całej sferze stosunków międzynarodowych, co może w bliskiej przyszłości skutkować zaangażowaniem w tę rywalizację aktorów spoza Bliskiego Wschodu.

Bibliografia

- Balcerowicz B., Pronińska K., *Konflikty zbrojne w 2015 r. Rola ugrupowań dżihadu stycznych i zewnętrznych interwencji w konfliktach Bliskiego Wschodu i Afryki*, „Rocznik Strategiczny 2015/2016” 2016.
- Balcerzak M., *Przebieg wielkiej rewolucji ludów arabskich na przykładzie: Tunezji, Egiptu, Libii i Syrii*, [w:] *Middle East and North Africa: MENA źródłem szans i zagrożeń bezpieczeństwa*, J. Treska (red.), Gdynia 2012.

⁵⁵ P. Osiewicz, *Analiza porównawcza stanowisk Rady Współpracy Zatoki Perskiej i poszczególnych państw członkowskich wobec konfliktu w Syrii*, [w:] *Bliski Wschód w procesie przemian. Tom 1*, A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka (red.), Toruń 2014, s. 257–258.

- Brylew M., *Ansar Allah – jemeński Hezbollah?*, [w:] *Bliski Wschód na rozdrożu*, J. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer (red.), Toruń 2016.
- Czajkowska K., Diawoł-Sitko A., *Systemy polityczne wybranych państw Bliskiego Wschodu*, Warszawa 2012.
- Czornik K., *Rola hard power w polityce zagranicznej Arabii Saudyjskiej w XXI wieku na przykładzie Bahrajnu i Jemenu*, [w:] *Konflikty zbrojne na Ukrainie i Bliskim Wschodzie: nowe wyzwania dla międzynarodowego bezpieczeństwa*, M. Mróz (red.), Wrocław 2015.
- Dzisiów-Szuszczkiewicz A., „Arabska Wiosna” – sukces czy porażka polityki Iranu?, „Prawo i Polityka” 2012, Tom 4.
- Dzisiów-Szuszczkiewicz A., *Regionalna rywalizacja o Syrię*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr II.
- Grabowski W., *Fundamentalizm muzułmański na Bliskim Wschodzie*, Gdańsk 2013.
- Grzywna M., *Bliskowschodnia rywalizacja Iranu i Arabii Saudyjskiej. Część I: Bahrajn*, <http://www.politykaglobalna.pl/2012/05/bliskowschodnia-rywalizacja-iranu-i-arabii-saudyjskiej-czesc-i-bahrajn/> (dostęp: 20.01.2018).
- Habowski M., *Polityka Stanów Zjednoczonych Ameryki wobec Bliskiego Wschodu w trakcie prezydentury Baracka Obamy*, [w:] *Konflikty zbrojne na Ukrainie i Bliskim Wschodzie: nowe wyzwania dla międzynarodowego bezpieczeństwa*, M. Mróz (red.), Wrocław 2015.
- Hyra M., *Działalność Arabii Saudyjskiej w obliczu irańskiego zagrożenia*, [w:] *Bliski Wschód w procesie przemian. Tom 1*, A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka (red.), Toruń 2014.
- Hyra M., *Polityka zagraniczna Królestwa Arabii Saudyjskiej*, „Przegląd Geopolityczny” 2015, Tom 13.
- Hyra M., *Zaangażowanie Arabii Saudyjskiej w aktualne konflikty na Bliskim Wschodzie – przyczyny i perspektywy*, „Przegląd Geopolityczny” 2016, nr 17.
- Karolak M., *Relacje sunnicko-szyickie w kontekście liberalizacji politycznej Bahrajnu*, „Studia Bliskowschodnie” 2011, nr 1.
- Kepel G., *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*, Warszawa 2003.
- Klare M.T., *Krew i nafta. Niebezpieczeństwa i konsekwencje rosnącej zależności Ameryki od importowanej ropy naftowej*, Warszawa 2004.
- Kwiatkiewicz P., *Polityczna rywalizacja między Iranem a Arabią Saudyjską w Iraku – wybrane aspekty*, [w:] *Bliski Wschód na rozdrożu*, A. Marszałek-Kawa, H.A. Jamsheer (red.), Toruń 2016.
- Lakomy M., *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar rywalizacji i współpracy państw*, Katowice 2015.

- Lakomy M., *Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania wojny domowej w Syrii*, „Studia Polityczne” 2013, nr 31.
- Lipold P., *Zagrożenie terrorem nuklearnym w polityce zagranicznej Iranu i Korei Północnej: studium przypadku*, Wrocław 2012.
- Malantowicz A., *Pusta retoryka czy realne zagrożenie? Państwa arabskie a perspektywa nuklearyzacji Iranu*, [w:] *Stabilizacja czy destabilizacja? Społeczność międzynarodowa wobec programu nuklearnego Iranu*, A. Malantowicz, Ł. Smalec (red.), Warszawa 2014.
- Małachowski G., *System konstytucyjny Arabii Saudyjskiej*, Warszawa 2011.
- Mearsheimer J.J., Walt S.M., *Lobby izraelskie w USA*, Warszawa 2011.
- Miarka A., *Irański program atomowy i jego znaczenie dla bezpieczeństwa Bliskiego Wschodu*, [w:] *Asymetryczne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, T. Szczurek (red.), Warszawa 2014.
- Michalik D., *Potęga kluczowych aktorów zaangażowanych w konflikt syryjski*, [w:] *Potęgomietria. Tom 2*, M. Sułek (red.), Warszawa 2015.
- Milczanowski M., Sawicka Z., *Dwa odcienie rewolucji arabskiej: Egipt i Syria*, Oświęcim 2013.
- Münnich M., *Syria wiosną 2015. Spojrzenie niepoprawne politycznie*, Lublin 2015.
- Następca tronu uspokaja: wojny saudyjsko-irańskiej nie będzie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/muhammad-bin-salman-wojny-saudyjsko-iranskiej-nie-bedzie,608852.html> (dostęp: 20.01.2018).
- Osiewicz P., *Analiza porównawcza stanowisk Rady Współpracy Zatoki Perskiej i poszczególnych państw członkowskich wobec konfliktu w Syrii*, [w:] *Bliski Wschód w procesie przemian. Tom 1*, A. Bryc, M. Dahl, M. Lewicka (red.), Toruń 2014.
- Osiewicz P., *Bliskowschodni wymiar polityki zagranicznej Islamskiej Republiki Iranu*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w regionie Bliskiego Wschodu. Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne*, P. Osiewicz (red.), Warszawa 2016.
- Osiewicz P., *Stosunki turecko-irańskie a Arabska Wiosna: strategiczna głębia vs. siódma fama idealizmu?*, [w:] *Bliski Wschód w XXI wieku: polityka, społeczeństwo, zmiana*, J. Marszałek-Kawa, J. Piechowiak-Lamparska (red.), Toruń 2014.
- Otłowski T., *Iran – nowe mocarstwo na Bliskim Wschodzie?*, „Analizy i raporty” 2007, nr 3.
- Ożarowski R., *Szyicka rebelia w Jemenie (2004–2010) i jej implikacje dla regionu Bliskiego Wschodu*, „Bliski Wschód: społeczeństwo–polityka–tradycje” 2010, nr 7.

- Pastusiak L., *Kontynuacja i zmiana. Polityka zagraniczna prezydentów Stanów Zjednoczonych od Waszyngtona do Obamy*, Warszawa 2016.
- Rahimi B., *Managing the Islamic Republic. Governance in post-revolutionary Iran*, [w:] *Governance in the Middle East and North Africa: a handbook*, A. Kadmin (red.), Nowy Jork 2013.
- Raubo J., *Jemeński dramat bez wyjścia*, <http://www.defence24.pl/app.php/229807,jemenski-dramat-bez-wyjscia> (dostęp: 20.01.2018).
- Raubo J., *Jemen – zapomniany aktor Arabskiej Wiosny*, „Przegląd Polityczny” 2014, nr 1.
- Składankowa M., *Iran – między świadomością religijną a narodową*, [w:] *W kręgu religii krajów pozaeuropejskich*, A. Mrozek-Dumanowska (red.), Warszawa 1985.
- Sohail M., *The United States and the Issue of Iran-Saudi Arabia Rivalry*, <http://www.e-ir.info/2016/01/20/the-united-states-and-the-issue-of-iran-saudi-arabia-rivalry/> (dostęp: 20.01.2018).
- Stolarczyk M., *Iran. Państwo i religia*, Warszawa 2015.
- Szyborski W., *Rada Współpracy Zatoki*, „Sprawy Międzynarodowe” 1984, nr 5.
- Szyborski W., *Zatoka Perska – problemy stabilizacji*, Bydgoszcz 1999.
- Tokarz G., *Pertowa rewolucja w Bahrajnie*, [w:] *Fale Tunisami: kontestacja arabska w latach 2011–2013*, R. Potocki, M. Piśkorski, W. Hładkiewicz (red.), Warszawa 2014.
- Wróblewski B., *Przyczyny politycznej stabilności monarchii arabskich – kwestia legalizmu władzy na Bliskim Wschodzie*, [w:] *Współczesna polityka bezpieczeństwa. Aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, P. Grata, M. Delong, P. Korzeniowski (red.), Rzeszów 2016.
- Zdanowski J., *Stosunki międzynarodowe na Bliskim Wschodzie w XX wieku*, Kraków 2012.

ABSTRAKT

RYWALIZACJA IRAŃSKO-SAUDYJSKA I JEJ WPŁYW NA STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE NA BLISKIM WSCHODZIE W XXI WIEKU

Iran i Arabia Saudyjska to dwa kraje dążące do uzyskania statusu mocarstwa regionalnego. Stosunki między Iranem i Arabią Saudyjską od 1979 r. opierają się na rywalizacji między szyitami a sunnitami oraz różnym podejściu do stosunków

ze Stanami Zjednoczonymi. Stosunki Iranu z Arabią Saudyjską są często nazywane wojną pośrednią i mają wpływ na stosunki międzynarodowe na Bliskim Wschodzie. Interesy Teheranu i Rijadu obecnie ścierają się na przykład w Syrii, Jemenie, Bahrajnie, Iraku i Katarze. Pogłębiająca się rywalizacja między państwami może w najbliższej przyszłości przerodzić się w konflikt zbrojny.

SŁOWA KLUCZOWE: Iran, Arabia Saudyjska, Bliski Wschód, rywalizacja.
